

Predgovor

U glasovitom djelu o povijesti Francuske Ferdinand Braudel na jednom je mjestu ustvrdio kako nema povijesti Francuske bez povijesti Europe. Ali je odmah k tomu pridodao i tvrdnju da nema povijesti Europe bez povijesti svijeta. Zacijelo bi se ista misao mogla primijeniti i na povijest hrvatske filozofije. Nema povijesti hrvatske filozofije bez opće povijesti filozofije. Upravo je bitna odrednica identiteta hrvatske filozofije što se u svojoj raznolikosti i mnogostranosti oblikuje i stvara u bogatstvu struja europske filozofijske misli. I to se zbiva na različnim sastavnicama i razdjelnicama.

Zacijelo je povijesnim okolnostima uvjetovano temeljno obilježje prožetost i pripadnost hrvatske filozofije najraznolikijim kulturnim krugovima i otvorenost prema drugačijemu. Hrvatski su se mislitelji rađali, živjeli, djelovali i stvarali u susretu i suživotu, ponekad nasilnom, a gdje gdje i mirnom, različitih duhovnih svjetova i carstava, civilizacija i kultura, osjećajući težinu granice i razdvajanja. Ali na mjestima dodira civilizacija, u blizini različitoga, napetosti suprotstavljenoga zbivaju se plodotvorni susreti drugačijih svjetonazora, osobito razumijevanje i otvorenost prema drugome i drugačijemu, prema stranomu, prema nepoznatomu, otkrivanje novoga. U mnogih hrvatskih filozofa otuda izlazi na vidjelo nastojanje da se prevladaju granice, da se nadiđe razdvojenost, da se posreduje različitost u zajedničkom, da se teži k univerzalnome u duhovnom životu.

Prisutno je to nastojanje, primjerice, u težnji Hermanna Dalmatina da poveže istočnu duhovnost i arapski misaoni svijet sa zapadnom metafizikom. Snažno dolazi do izražaja u Petrićevu filozofskom približavanju hermetičke i istočnjačke misli platonističkom i

aristotelovskom duhovnom nasljeđu. Slično izlazi na vidjelo i u jedinstvenom zanosu Juraja Križanića da pomiri istočnu i zapadnu vjeru i duhovnost. Napokon je doživjelo originalnu filozofsku i političku artikulaciju u osebujnom nastojanju Ante Starčevića da razgradnjom predrasuda suprotstavljenih svjetonazora i rasvjetljavanjem orijentalnih misaonih zasada i čudorednih vrednota dovede u ravnopravan suodnos pozitivne vrijednosti Istoka i Zapada.

Postavlja se načelno pitanje o tome kako uopće promatrati tako raznoliko oblikovanu i različitim nasljeđima prožetu hrvatsku filozofiju u vremenu i kontinuitetu? Na koji način pristupiti povijesti hrvatske filozofije da se omogući razumijevanje u punoj ovisnosti o konkretnim postavkama stvaratelja i o povijesnim uvjetima određenoga doba? Ima li nešto što uopće povezuje filozofiju u različitim epohama?

Odgovor na to pitanje pokušavaju rasvijetliti istraživanja koja se objelodanjuju u ovom zborniku. Nastavljajući tradiciju znanstvenih skupova posvećenih proučavanju povijesti i suvremenosti hrvatske filozofije, Institut za filozofiju priredio je simpozij o otvorenim pitanjima povijesti hrvatske filozofije, koji je održan 23–25. lipnja 1999. godine. Riječ je o devetom znanstvenom skupu u organizaciji Instituta od 1979. kada je upriličeno međunarodno savjetovanje na otoku Cresu »Filozofska misao Frane Petrića«. Otada je Institut priredio sljedeće filozofske skupove: »Kant danas« (1984), »Vladimir Filipović – život i djelo« (1985), »Filozofsko djelo Pavla Vuk-Pavlovića« (1987), »Filozofsko djelo i djelovanje Alberta Bazale« (1988), »Filozofija Martina Heideggera i suvremeno mišljenje« (1989), »Hegel i posthegelovska filozofija« (1990) i »Stanje istraživanja povijesti hrvatske filozofije« (1994).

U okviru izlaganja na skupu posebice su tematizirana, pobliže rasvijetljena ili pak predstavljena u novom svjetlu načelna pitanja, metodološki problemi, nedovoljno istražena razdoblja, mislitelji i djela iz povijesti hrvatske filozofije, prikazana u europskom obzoru i vrednovana prema odgovarajućim filozofskim kretanjima njihova doba te ocijenjeno njihovo značenje danas. U prilogima i člancima koji se donose u ovom zborniku izdvaja se nekoliko tematskih sklopova na koje su bile usredotočene rasprave na simpoziju.

Prvi tematski krug referata bio je posvećen razmatranju načelnih pitanja. Istraživanja povijesti hrvatske filozofije osvijetlila su određena razdoblja, mislitelje i filozofska djela. Ali i dalje su ostala otvorena načelna pitanja vezana prije svega uz određenje povijesti hrvatske filozofije, njezino mjesto i značenje u razvoju zapadnjačkoga mišljenja, odnos filozofije prema cjelini duhovnoga svijeta, pitanje jezika. Ljerka Schiffler razmatra povijest filozofije kao povijest pitanja. Ključno pitanje određenja nacionalne filozofije s poglavitim osvrtom na europski kontekst tematizira se u izlaganju Franje Zenka. Pavo Barišić osvrnuo se na povijest hrvatske filozofije na filozofskim razdjelnicama Europe. O povijesti hrvatske filozofije i nastavi filozofije piše Boris Kalin.

Drugi je tematski krug vezan za metodološki pristup istraživanju povijesti uopće, iskonu hrvatske filozofije, kronologiji i periodizaciji, žanrovima i bibliografiji. Lino Veljak povezo je metodologijske probleme uz vrednovanje nacionalne filozofijske baštine. Ivica Martinović obradio je žanrove hrvatske filozofske baštine od 15. do 18. stoljeća. Zlatko Posavac obrazlaže svoj nacrt povijesnoga pregleda hrvatske estetike 20. st. Davor Balić ukazuje na zastupljenost djela iz filozofije u *Bibliografiji hrvatskoj* Ivana Kukuljevića Sakcinskog.

U trećem i najopsežnijem po zastupljenosti tematskom krugu propituje se i ocjenjuje stanje istraženosti pojedinih segmenata i predstavnika povijesti hrvatske filozofije. Otvoreno je pitanje lociranja manje istraženih ili posve neosvijetljenih razdoblja i filozofskih mislitelja. Izlaganja su razvrstana kronološki i prema srodnosti tematike od srednjovjekovne skolastike do suvremenih prijepora u hrvatskoj filozofiji.

Josip Ćurić prikazao je srednjovjekovnu skolastičku filozofiju na hrvatskom tlu. Stjepan Krasić razmatra aristotelo-tomizam u okviru filozofskih učilišta hrvatskih dominikanaca. Mihaela Girardi-Karšulin razlaže renesansni pojam znanosti.

U nizu izlaganja o pojedinim predstavnicima hrvatske filozofije Erna Banić--Pajnić izvješćuje o dosad nepoznatoj raspravi – Aethicus Istricus. Anto Mišić uspoređuje Plotinovo i Petrićevo poimanje jednoga.

U dvama izlaganjima riječ je o neoskolastici u Hrvatskoj. Ivan Macan obrađuje razvoj od 1874. do 1945. godine, a Nikola Stanković tematizira ontologijski argument u hrvatskih neoskolastika.

Srećko Kovač referira o algebri u djelu Franje Markovića. Hrvoje Jurić prikazuje ranu recepciju Heideggerove filozofije kod Krune Pandžića. Milan Polić obrazlaže suvremenost Vuk-Pavlovićeva poimanja budućnosti. Neki aspekti filozofije religije Vilima Keilbacha tema su referata Josipa Oslića. Ivan Koprek upozorava na doprinos biskupa Mije Škvorca hrvatskoj filozofiji. Mislav Kukoč svjedoči o vrlo aktualnim prijeporima u suvremenoj hrvatskoj filozofiji.

Objelodanjivanjem priloga u ovom zborniku Institut za filozofiju otpočinje tematsku raspravu o povijesti hrvatske filozofije i dosezima

njezina istraživanja. Time je rasprava o otvorenim pitanjima tek otvorena, a sve je drugo u domašaju i omjeravanju izloženih stajališta.

Pavo Barišić